

LBRIS

We know
books

JULES VERNE

CONTELE DE
CHANTELEINE

UN EPISOD DIN REVOLUȚIA FRANCEZĂ

Traducere din limba franceză de Daniela Sitar-Tăut
Prefață de Alexandru Buican



ACTAEON BOOKS

2024

CUPRINS

JULES VERNE: „LE COMTE DE CHANTELEINE” – Prima traducere în limba română.....	5
I. Zece luni de război eroic	11
II. Drumul spre Guérande	19
III. Traversarea	30
IV. Castelul Chantelaine	35
V. Quimper la 1793	44
VI. Hanul „La triumphiul egalitar”	53
VII. Cimitirul	62
VIII. Fuga	70
IX. Douarnenez	77
X. Insula Tristan	85
XI. Câteva zile de fericire	94
XII. Plecarea	102
XIII. Preotul misterios	110
XIV. Grotele Morgat	115
XV. Spovedania	123
XVI. Ziua a 9-a Thermidor	129

JULES VERNE:
„LE COMTE DE CHANTELEINE”
– PRIMA TRADUCERE
ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Când, în 1971, în Elveția, la Lausanne, a apărut — pentru prima dată în volum — un „nou” roman de Jules Verne, *Le Comte de Chanteleine*, lumea literară putea foarte bine să creadă că se afla în fața unei opere inedite. Dar și acolo, faptul de a fi fost publicat în același tom împreună cu *l'Étonnante aventure de la mission Barsac*, roman absolut apocrif, trebuie să fi aruncat o lumină îndoielnică asupra acestui text. Nici împrejurarea de a fi fost tipărit într-o serie de *Opere* (vol. XV), nu va fi avut darul de a favoriza această scriere, după cum se va vedea, urgisită, nedându-i-se o expunere adecvată.

În realitate, acest roman istoric fusese publicat în urmă cu nu mai puțin de una sută și șapte ani, în 1864, în trei numere consecutive — octombrie-decembrie — ale revistei *Musée des familles*, an în care apărea în librării, celebrul, azi, *Voyage au centre de la terre*. *Musée des familles* fusese revista ce, cu încredere în steaua tânărului autor, îi publicase prozele de început, printre care micul și promițătorul roman, *Martin Paz*.

Opera s-ar părea că și-ar avea geneza în faptele unui personaj real, Pierre-Suzanne Lucas de La Championnière, unul dintre locotenenții lui Charrette (François-Athanase de Charrette de la Contrie), devotat regalității, participant la asediul palatului

Tuileries și luptător în Armata Catolică și Regală în timpul bătăliilor din regiunea Vendée dintre anii 1793-1796). Dar intervin aici și circumstanțe biografice. Pe lângă faptul de a fi plasat acțiunea în regiunea Vandée, deci în Bretania natală, unchiul lui Verne, Prudent Allotte de la Fuyé, trebuie să-i fi povestit adesea despre acest erou local (sub titlul *Mémoires sur la guerre de Vendée*, confesiunile lui La Championnière aveau să fie publicate în 1904), și se spune chiar că Jules i-ar fi întâlnit repetat pe copiii lui La Championnière, în cursul vizitelor pe care le făcea, adus de unchiul său, în castelul acestora de la Brains, lângă Nantes.

La acea dată, Prudent era — din 1828 până în 1837 — și el, administratorul castelului La Guerche, și își primea acolo cu bucurie nepotul pe timpul lungilor vacanțe de vară. Jules, care fusese deja destinat (evident) de tatăl său unei cariere juridice, scria însă poezii. Castelul era încărcat de istorie și văzuse multe tragedii, în special în vremea războaielor vendeene.

Iar descrierea castelului Chanteleine — așa cum apare în roman — poate foarte bine fi cea a lui La Guerche, deși Le Plessis, proprietate chiar a lui de La Championnière, nu se afla departe: „Castelul — spune Jules Verne — datează doar de pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, dar era marcat de rugozitatea rustică pe care zidurile de granit o conferă edificiilor. Castelul dădea impresia că este masiv, impunător, la fel de indestructibil ca stâncile înșirare de-a lungul coastei. Și, totuși, nu avea turnuri, nici metereze, nici intrare prin spate, nicio gheretă pentru santinelă atârnată ca un cuib de vulturi pe la colțurile zidurilor și nu dădea ideea unei fortărețe.”

Data exactă a redactării textului rămâne încă un mister, dar anumite trăsături exterioare, de stil și de organizare a materiei, ca și interioare, legate de credințele politice și religioase ale tânărului Jules, ne îndreptățesc să bănuim o dată anterioară celei oferite de diferiți comentatori și biografi. În privința formei, romanul, ca întindere, este un pas înainte față de mai scurtele *Martin Paz* și *Un hivernage dans les glaces*, care fiecare numără doar câte zece capitole, dar este substanțial mai scurt decât *Cinq*

semaines en ballon sau *Voyage au centre de la terre*. Organizarea materialului epic într-un număr de 16 capitole va deveni un standard în viitor pentru autor. Dar mai importante sunt indiciile interne, legate de credințele politice și religioase. Acestea sunt foarte apropiate de cele care colorează *Martin Paz*. Devoțiunea catolică a autorului, foarte influențat la această dată de mediul familial, în special de tatăl său Pierre, apare aproape excesivă. Iar atitudinea sa ostilă Revoluției, deși fără patimă, care străbate întregul roman, și care l-a făcut pe editorul Jules Hertznel să se opună integrării lui în seria „Călătoriilor extraordinare”, va fi mult atenuată în chiar deceniul în care scrierea apare, un argument în plus să deducem că era redactat înainte. Mai e posibil și ca, în anul apariției, 1864, în *Musée des familles*, să fi fost chiar remaniat.

La data la care Jules Verne ajunge la Paris și se înscrie la Facultatea de Drept, forțele regaliste se înfruntă tacit cu cele republicane. Jules Michelet a început publicarea mării sale *Histoire de la Révolution française*, care va atrage după sine suspendarea cursului său de la Collège de France. Apoi, înfruntarea se va radicaliza și, între 22 și 24 februarie are loc insurecția pariziană în urma căreia Ludovic-Filip este silit să abdice. Se va forma un guvern provizoriu, avându-i printre membri pe François Arago, matematician, Louis Blanc, istoric socialist, Alexandre-Auguste Ledru-Rollin, avocat și Alphonse de Lamartine, reprezentant de seamă al poeziei romantice — guvern pe care, în limbajul de astăzi, l-am putea numi „de tehnocrați”, iar acesta din urmă, la 25 februarie, proclamă cea de-a doua Republică franceză. Vor urma câteva luni de euforie și confuzii, adică de libertate, fără masacrele din vremea Terorii.

Dar a doua republică nu va dura nici cât să se veștejească florile pe mormântul „monarhiei din iulie” și, la 2 decembrie 1851, Ludovic-Napoleon va da o lovitură de stat și un Victor Hugo va fi trimis în exil, iar un Alexandre Dumas sau un Edgar Quinet se vor grăbi să se autoexileze.

Tendențe contrare își vor revendica drepturile cu aceeași justificare. Léon Foucault va demonstra, ca un alt Galilei, mișcarea

de rotație a pământului, slujindu-se de un pendul ce va deveni de faimă mondenă; Auguste Comte va întemeia „pozitivismul”. Barbey d’Aurevilly va tipări romane saturate de doctrina catolică. Acestei stări de spirit generale aparține și romanul lui Verne, *Le comte de Chanteleine*. Am mai putea adăuga și argumente de ordin literar. Tocmai a murit Balzac, al cărui roman, *Les Chouans*, cronică a războaielor vendeene, a însemnat o reușită care l-a înscris de la sine în ciclul „La comédie humaine”! Iar Alexandre Dumas, după ce reînviase mare parte din istoria Franței sub zodia romanului, ajunsese — poate doar o coincidență — la epocile revoluției și a lui Napoleon: *Joseph Balsamo*, *Le Collier de la Reine*, *Ange Pitou* și *La Comtesse de Charny* (*Le Chevalier de Maison-Rouge* stând oarecum în afara seriei), pe de o parte, și *Les Compagnons de Jéhu* și *Les Blancs et les Bleus*, pe de alta. (*Le Chevalier de Sainte-Hermine*, romanul care încheia trilogia napoleoniană, și la care Dumas lucra atunci când a murit, în 1870, avea să rămână îngropat în ziarul care-l serializa pentru o sută și treizeci și cinci de ani!)

Contele de Chanteleine e construit, evident, după formula lui Dumas, care spunea că pentru el istoria e doar cuiul de care el agață tabloul faptelor romanești. Nu ajunge însă la spiritul unic al aceluși titan, ca să nu mai vorbim de volumul monstruos al cronicilor lui.

Ațiunea romanului se desfășoară între 14 martie 1793 și 27 iulie 1894, sau 9 Thermidor, după noua denumire impusă calendarului de către revoluționari. Contele de Chanteleine și-a părăsit castelul strămoșilor ca să lupte, sub stindardul Armatei Regale și Catolice, împotriva guvernului revoluționar. În urma sa, soția îi este omorâtă și fiica arestată, prin mijlocirea unui anume Karval, om al locului, dar care fusese alungat de pe domeniu pentru furt. Reîntors, împreună cu un credincios al său, Kernan, află că și fiica sa fusese ghilotinată. Mergând la cimitir, în taină, pe timp de noapte, întâlnește însă acolo pe tânărul cavaler Henry de Trégolan, venit să-și plângă sora ucisă în împrejurări similare. Trégolan îi destăinuie contelui că, de fapt, fiica acestuia fusese salvată (lovitură de teatru), printr-o

confuzie cu sora sa. Contele, Trégolan și Kernan se vor adăposti într-un sat pescăresc, sub anonim, unde legătura dintre domnișoara Chanteleine și tânărul ei salvator va duce la căsătorie. Evenimentul se va celebra într-o grotă, faimoasă în ținut, Morgat, departe de spionii lui Karval. Refugiații sunt totuși trădați, iar contele arestat. Kernan reușește să răzbune familia contelui omorându-l pe Karval și e hotărât să-și dea chiar viața ca să-l elibereze pe Chanteleine. În momentul în care acesta urca scările eșafodului, telegraful transmite știrea că la Paris Robespierre a fost executat pe eșafod și așa-zisa epocă a Terorii s-a încheiat. Tinerii se vor căsători, iar Chanteleine, care între timp a îmbrăcat haina monahală, va renunța la prerogativele sale ca să aducă alinare sufletească vandeenilor.

Romanul, ce poate fi caracterizat drept de „capă și spadă”, este scris cu patos, și înfățișază situații dintre cele mai dramatice, din recuzita romantică, firește. Se deosebește de lucrările unor Balzac, Dumas sau Hugo, printr-o atitudine reținută, printr-o anumită răceală ce provine din grija pentru amănuntul istoric autentic. Pentru criticul avizat, e un fapt că autorul lui *L'Île mystérieuse* avea o doză serioasă de mizantropie, care scapă de obicei cititorului obișnuit. Exactitatea clinică cu care sunt descrise reacțiunile gloatei, înnebunite la vederea sângelui ce fâșnește în urma orgiei de execuții (copiii chiar erau instruiți în mânăuirea ghilotinei de către revoluționari), dă un aer sumbru povestirii. Apoi, înflăcărea religioasă a contelui de Chanterleine, aproape de fanatism, dau un aer sentențios vorbelor și acțiunilor sale, puțin potrivit cu sclipirile de spirit ale eroilor lui Dumas, de pildă. Curios fapt, romanul nu e acuzator, e doar precis, și deci grav.

S-ar mai putea spune, lucru caracteristic când e vorba de Jules Verne, că, deși roman istoric, autorul introduce pentru prima oară, nu neapărat cerut de modalitatea scrierii, două elemente ce vor apărea aproape obsedant în creația sa: o insulă și o grotă!

În ultimele decenii *Le Comte du Chanteleine* s-a bucurat de atenția traducătorilor din mai multe țări — fiind tălmăcit

LBRIS

We know
books

în lumea anglo-saxonă (Anglia, America), în Germania, Italia, Spania, Țările nordice și chiar mai aproape de noi. Era timpul ca și în cultura română, care fără să fie de mare durată, este adâncă în substanță, și unde Jules Verne ocupă un loc special în stima cititorilor, această scriere meritorie să apară.

Alexandru Buican